TĘSTINĖS NUSIKALSTAMOS VEIKOS POŽYMIŲ SAMPRATA SUDĖTINGOSE PAVIENĖSE NUSIKALSTAMOSE VEIKOSE

Emil Oberlian
E. paštas: emoberlian@stud.mruni.eu
Mykolo Romerio universiteto Teisės fakultetas

Anotacija. Tiriant sudėtingas pavienes nusikalstamas veikas ypatingos reikšmės turi jos sampratos ir požymių analizė, pagal kuriuos yra atribojama pavienė nusikalstama veika nuo jų daugeto. Teisingas požymių aiškinimas ir taikymas tam tikrų kategorijų bylose sudaro prielaidą teisingai kvalifikuoti asmens įvykdytą nusikalstamą veiką. Pavienė nusikalstama veika neretai gali apimti daug atskirų sudedamųjų dalių, kurios teoriškai galėtų sudaryti savarankiškus pavienius nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus. Apžvelgus teismų praktiką matyti, kad joje neretai susiduriama su tęstinėmis nusikalstamomis veikomis ir tam tikrais atvejais jų atribojimas yra problemiškas. Tęstinės nusikalstamos veikos samprata ir jos požymių aiškinimas ir taikymas yra aktuali tema baudžiamosios teisės doktrinoje, todėl įvertinus nuomones ir mokslinę šios srities diskusiją, remiantis Lietuvos Respublikos teismų praktika ir mokslininkų nuomonėmis, straipsnyje pateikiama tęstinės nusikalstamos veikos požymių samprata. Šio straipsnio tyrimo objektas yra požymiai, atribojantys tęstinę nusikalstamą veiką nuo nusikalstamų veikų sutapties, taip pat rūšinių požymių svarbos konkretizuojant veikos tęstinumą įvertinimas. Analizės tikslas – atskleisti Lietuvos teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės teorijoje suformuotus tęstinės nusikalstamos veikos požymius, atribojančius realiąją sutaptį nuo tęstinės veikos, įvertinant faktines situacijas nusikalstamose veikose nuosavybei.

Reikšminiai žodžiai: tęstinė nusikalstama veika, nusikalstamų veikų daugetas, pavienė veika, tapatūs veiksmai, vieninga tyčia, vienas objektas ir šaltinis.

Įvadas

„Tęstinė nusikalstama veika – tai pavienės nusikalstamos veikos rūšis, pagal savo pobūdį labai panaši į nusikalstamų veikų daugetą“[1]. Tęstinės veikos klausimas yra itin svarbus, nes viena tęstine veika yra padaromas vienas nusikaltimas, už kurį galima tik viena bausmė. Praktikoje kyla pavienio tęstinio nusikaltimo ir realios sutapties atribojimo problemų nagrinėjant nusikaltimus nuosavybei, žmogaus gyvybei ir finansinių nusikaltimų bylose[2]. Suprantama, kad siekiant jas atriboti yra suformuluota tam tikrų kriterijų visuma, kuri ir yra šio darbo objektas. Tačiau tam tikrais atvejais kvalifikavimo klausimas yra kur kas sudėtingesnis ir neretai prireikia kelių instancijų norint priimti tinkamiausią sprendimą[3]. Išanalizavus teismų praktiką galima prieiti prie išvados, kad baigtinių atsakymų į sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir daugeto kvalifikavimo klausimus nėra, nes teismams nuolat tenka susidurti su naujomis precedentų neturinčiomis situacijomis, kurių teisinis vertinimas yra komplikuotas. Todėl sprendžiant šiuos klausimus yra svarbi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (LAT) praktika, teorinės įžvalgos ir argumentai analizuojant sudėtingas veikas, siūlant sprendimo būdus ir formuojant vienodą teismų praktiką.

Tęstinė nusikalstama veika kaip pavienės nusikalstamos veikos rūšis yra pripažįstama daugelio valstybių baudžiamojoje teisėje: Rusijoje, Ukrainoje, Gruzijoje, Vokietijoje, Lenkijoje ir Baltijos šalyse[4]. Italų mokslininkai pabrėžia, kad besitęsiantis nusikaltimas kilo būtent iš viduramžių italų teisininkų praktikos, kuria siekta sušvelninti griežtą bausmę tiems, kurie padarė tą patį nusikaltimą, kartodami jį kelis kartus. Paties tęstinio

---

1 Tomas Girdenis, „Tęstinės nusikalstamos veikos samprata ir požymiai“, *Jurisprudencija* 98, 8 (2007): 29.

2 Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė, 2 knyga* (Vilnius: Justitia, 2008): 136.

3 Laurynas Pakštaitis, „Pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų daugeto teisinio vertinimo ir kvalifikavimo probleminiai klausimai teisėsaugos veikloje“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 28 (2021): 122–137; T. A. Kalinina, *Problemy kvalifikacii prestuplenij: lekcii po speckursu „Osnovy kvalifikacii prestuplenij* [Problems of qualification of crimes] (Moskva, 2007); Rūta Čekanavičiūtė, „Ar teismų praktikoje formuojami kriterijai įgalina atriboti tęstinę nusikalstamą veiką nuo nusikalstamų veikų daugeto nusikalstamų veikų nuosavybei bylose?“ (magistro darbas, Vytauto Didžiojo Universitetas, 2016).

4 Tomas Girdenis, „Nusikalstamų veikų daugetas Lietuvos baudžiamojoje teisėje“ (daktaro disertacija Mykolo Romerio Universitetas, 2010), 38.

nusikaltimo sąvoka buvo apibrėžta XII amžiuje glosatorių, kurie išskyrė tokius požymius kaip keli veiksmai ir vienas tikslas[5]. Savame suprantama, kad praėjus tam tikram laikui ši koncepcija buvo plėtojama ir šiuo metu Lietuvoje ir užsienio valstybių baudžiamosios teisės moksle tęstinės veikos tema yra diskutuojama ir aktyviai tiriama. Doktrinoje yra pateikiama įvairiausių mokslininkų pozicijų dėl tęstinės nusikalstamos veikos sampratos ir požymių[6].

Iš esmės baudžiamosios teisės mokslininkai tęstinę nusikalstamą veiką sieja išskirdami panašius, jai būdingus požymius: veiksmų tapatumas, vieninga tyčia, bendras sumanymas, šaltinis[7], saugomas objektas[8]. LAT 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalgoje dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų taip pat pateikiama tęstinės nusikalstamos veikos samprata įvairių kategorijų baudžiamosiose bylose išskiriant tokius požymius: tapatūs ir vienarūšiai veiksmai, atitinkantys tą patį BK straipsnį, vieninga tyčia, taip pat yra pabrėžiami rūšiniai padarytos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, į kuriuos gali būti atsižvelgta atskirų kategorijų baudžiamosiose bylose[9]. Pagrįstai kyla klausimas, ar praktikoje formuojami kriterijai leidžia atriboti tęstinę nusikalstamą veiką nuo sutapties užtikrinant vienodą teismų praktiką.

1. Tęstinės nusikalstamos veikos samprata

Tęstinės nusikalstamos veikos esmė yra ta, kad asmuo dėl tam tikrų objektyvių priežasčių ją atlieka ne viena veika, o keliomis veikomis[10]. Neretai tam, kad nusikaltėlis realizuotų savo tikslą, jis turi atlikti ne vieną veiksmą, o kelis veiksmus. Norint tinkamai įvertinti ir kvalifikuoti asmens padarytas veikas ne tik pagal padarytų veiksmų apimtį ir požymius, apibūdinančius išorinę nusikaltimo pusę, svarbu įvertinti psichinį santykį su objektyviais požymiais. Tiriant tęstinio pobūdžio nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus nemažai dėmesio skiriama kaltės turiniui ir atskirų veiksmų siekiamam tikslui nustatyti. Reikėtų pripažinti, kad tęstinėje veikoje subjektyvieji požymiai yra vieni iš svarbiausių, bet jų įrodinėjimas

---

5 Anca-Iulia Stoian, "Considerations regarding the legal nature of the continued offence", *Contemporary Readings in Law and Social Justice* V, 2 (2013): 446.

6 Čekanavičiūtė, *op. cit*., 7.

7 Piesliakas, supra note, 2: 136; Armanas Abramavičius ir kiti. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 3-iasis pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Eugrimas, 2003).

8 Girdenis, *op. cit.,* 51.

9 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga Nr. AB-44-1".

10 Girdenis, *supra note*, 4: 40.

yra kur kas sudėtingesnis nei objektyviųjų. Be abejo, viskas priklauso nuo surinktų įrodymų, veikos padarymo aplinkybių ir padarytos veikos teisinių įvertinimų, susijusių su teismų praktika, ir kurių pagrindu teisėsaugos pareigūnai bando argumentuotai išspręsti kvalifikavimo klausimus.

Tęstinės nusikalstamos veikos priskiriamos prie pavienių sudėtingų nusikalstamų veikų kategorijos[11]. Nuo paprastų pavienių veikų jas skiria padarinių sukėlimo mechanizmas; jis yra tarsi ištęstas laike. Tęstinė nusikalstama veika susideda iš epizodų, kurie atskiria vienas nuo kito, atitinka tą patį BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijos sudėtį, bet, esant tam tikrų požymių visumai, atskirai nekvalifikuojami[12]. Kiekvienas epizodas tęstinėje veikoje atlieka tam tikro etapo funkciją norimam tikslui pasiekti[13]. Įsigilinus į pavienės nusikalstamos veikos esmę pastebėtina, kad tam tikrais atvejais jos požymiai gali susipinti su daugeto požymiais, pavyzdžiui: tęstinė nusikalstama veika realizuojama padarius kelias nusikalstamas veikas, atitinkančias vieno BK straipsnio sudėtį, taip pat kaip ir nusikalstamų veikų daugetas, susidedantis iš bent dviejų nusikalstamų veikų, ir čia teismų praktika susiduria su sunkumais atribojant tęstinę nusikalstamą veiką nuo sutapties, todėl tęstinės ir realios sutapties požymių analizė yra itin aktuali.

2. Veiksmų tapatumas (vienarūšiškumas)

Pavienė nusikalstama veika neretai gali apimti daug atskirų sudedamųjų dalių, kurios teoriškai galėtų sudaryti savarankiškus pavienius nusikaltimus[14]. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką tęstine pripažįstama tokia nusikalstama veika, kuri *susideda iš dviejų ar daugiau tapačių*

---

11 Kalinina, *supra note*, 3: 309.

12 Piesliakas, *supra note*, 2: 136, 147.

13 Kalinina, *supra note,* 3: 309.

14 Janina Dienaitė, „Pavienė nusikalstama veika: jos samprata, rūšys, atribojimo nuo nusikalstamų veikų daugeto teorinės ir praktinės problemos“ (magistro darbas, Mykolo Romerio Universitetas, 2012), 6.

ar vienarūšių veiksmų[15]*, kelių kūno judesių*[16]*,* arba *tapačių veiksmų*[17]. Dauguma baudžiamosios teisės mokslininkų pripažįsta, kad tęstinė nusikalstama veika susideda iš kelių veiksmų[18], tai reiškia, kad asmuo faktiškai kelis kartus realizuoja objektyviuosius sudėties požymius ir teoriškai visi veiksmai galėtų būti vertinami kaip savarankiškos veikos. Norint atskirus veiksmus pripažinti tęstiniais, reikia nustatyti papildomus tęstinei veikai būdingus požymius. Patį veiksmų tapatumo požymį galima išskirti į tris elementus, kurie atspindi jo esmę, tai: 1) kiekybinis elementas, kuris atspindi kelis asmens veiksmus (epizodus); 2) kokybinis elementas, kuris pabrėžia kaltinamojo veiksmų (epizodų) kryptingumą, nuolat pažeidžiama vieno BK saugoma vertybė; 3) poelgio pavojingumo elementas[19].

Pirmas požymis, apibūdinantis tęstinę nusikalstamą veiką, – tai kelių tapačių arba vienarūšių veiksmų atlikimas. Kaip buvo minėta, tęstinė nusikalstama veika yra tarsi ištęsta laiko prasme, nes yra atliekama keliomis veikomis, būtent tai ją skiria nuo paprastos pavienės nusikalstamos veikos. Tęstinė nusikalstama veika kvalifikuojama tada, kai ją sudaro „tapatūs laiko atžvilgiu vienas nuo kito nenutolę veiksmai, padaryti analogišku būdu, analogiškomis aplinkybėmis, dėl to paties nusikaltimo dalyko“[20] siekiant tam tikro vieningo rezultato. Veiksmų tapatumas ar vienarūšiškumas vis dėlto nėra privalomas tęstinės nusikalstamos veikos požymis[21], nes „tęstinės veikos sampratai neprieštarauja ir tokie atvejai, kai pasikar-

---

15 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. 2K-196-489/2021“, TAR, žiūrėta 2022 m. kovo 27 d., https://www.www.teisekuros-zinios.lt/storage/court-practices/December2021/2021-12-08_98_teismupraktika.docx; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis Nr. 2K-160-976/2020“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/104419055542384/2K-160-976/2020.

16 Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga* (Vilnius: Justitia, 2009), 264.

17 Abramavičius, *supra note*, 7: 317.

18 A. Abramavičius: „tęstiniu nusikaltimu laikoma veika, kuri susideda iš tapačių veiksmų“; V. Piesliakas: „pavienią tęstinę nusikalstamą veiką taip pat sudaro keli tapatus veiksmai“; T. Girdenis „tai – tokia veika, kuri susideda iš kelių pavojingų veikų“.

19 Konstantinas Trišinas, „Tęstinė nusikalstama veika Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojoje teisėje“ (magistro darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2014), 21, http://vddb.laba.lt/obj/LT-eLABa-0001:E.02~2014~D_20150108_193808-49702.

20 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 18 d. nutartis Nr. 2A-7-6/2013“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/68432300049313/2A-7-6/2013.

21 Trišinas, *supra note,* 19: 20.

tojantys veiksmai nėra visiškai tapatūs ar vienarūšiai, tačiau jais įgyvendinamas tas pats veikos požymis arba alternatyvūs veikos požymiai“[22]. Nepaisant to, skirtingų kategorijų bylose teismas gali pabrėžti panašų veikos atlikimo būdą ar veiksmų atlikimą panašiomis aplinkybėmis[23]. „Pažymėtina, kad veikos pripažinimas arba nepripažinimas tęstine taip pat priklauso nuo rūšinių nusikalstamos veikos požymių, todėl atskirų kategorijų bylose gali būti atsižvelgta į skirtingas aplinkybes, patvirtinančias arba paneigiančias veikos tęstinumą.“[24] Neretai teismų praktikoje pasitaiko trumpo ar ilgo laiko kriterijus tarp pavojingų veikimų, kuriuo papildomai bandoma paneigti arba, atvirkščiai, pagrįsti veikos tęstinumą[25]. „Taigi, tęstinės nusikalstamos veikos ypatumas yra tas, kad ji daroma ne vientisai, o susideda iš atskirų veikų, kurios, esant kitoms aplinkybėms, galėtų būti kvalifikuojami atskirai, tačiau dėl požymių sudaro vienos tos pačios savarankiškos nusikalstamos veikos atskiras sudėtines dalis (epizodus)“[26].

Nors didžioji dauguma tęstinės nusikalstamos veikos atvejų yra atliekami aktyviais veiksmais, tęstinę nusikalstamą veiką sieti tik su veiksmų ar kūno judesių atlikimu nėra visiškai tikslu[27]. Pavojingas žmogaus elgesys gali pasireikšti dviem formomis – tai veikimas ir neveikimas. Nagrinėjant BK specialią dalį galima susidurti su sudėtimis, kurios įtraukia asmenį baudžiamojon atsakomybėn už neveikimą. BK yra įtvirtintos sudėtys, kurios įtraukia asmenį atsakomybėn už neveikimą: BK 144 str., 164 str., 219 str., 221 str. 223 str., 229 str., 238 str. ir kt.[28] Iš pirmo žvilgsnio tapačių ar vienarūšių veiksmų atlikimas gali suklaidinti, nes numato aktyvų kaltinamojo elgesį, bet sieti tęstinę veiką tik su veikimu būtų klaidinga. Tokiose situacijose svarbu nustatyti neveikimo epizodų pradžią ir pabaigą, kai neveikimu buvo realizuotos kelios sudėtys, ir tinkamai atskirti tęstinę

---

22 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis Nr. 2K-207-788/2021“, Infolex, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., http://www.taps.lt/ta/Default.aspx?Id=999&zodziai=CPK%20439.

23 Trišinas, *supra note,* 19: 20.

24 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 20 d. nutartis Nr. 2K-P-267/2011“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/250008244080120/2K-P-267/2011.

25 Iš tikrųjų tiksliai nustatyti, kokio tai yra ilgumo laikas, sunku ir skirtingu kategorijų bylose trumpas laikas ar ilgas laikas gali būti apibrėžiamas skirtingai, todėl, manytina, jį reikia apibrėžti.

26 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga Nr. AB-44-1“.

27 Girdenis, *supra note*, 4: 41.

28 Trišinas, *op. cit*.

nusikalstamą veiką nuo trunkamos.

Būtinai reikia turėti omeny tai: kad asmens padarytas nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas būtų pripažintas tęstiniu, kiekvienas nusikaltimas *turi atitikti to paties BK straipsnio dispozicijoje aprašytą veikos sudėtį*[29]. Dėl to, kad tęstinė nusikalstama veika yra pavienės nusikalstamos veikos rūšis, jos atskiri epizodai turi atitikti to paties BK straipsnio dispozicijoje aprašytus veikos požymius. Tęstinė nusikalstama veika kvalifikuojama pagal vieną BK straipsnį ir jo dalį kaip pavienė nusikalstama veika, kurios atlikimo epizodai (etapai) atitinka savarankiškas nusikalstamas veikas, bet tokie nėra. Tačiau reikia pabrėžti, kad reikalavimas, jog kiekviena atskirai paimta veika turi atitikti to paties BK straipsnio dispozicijoje aprašytą veikos požymį, yra netikslus[30]. Pavyzdžiui, kai asmuo yra ilgą laiką nuodijamas ir galų gale po eilinės nuodų dozės jis miršta. Taip veika kvalifikuojama kaip vienas tęstinis nusikaltimas, t. y. nužudymas pagal BK 129 str. 1 d.[31] Asmens mirtį sudaro atskiri nesunkaus sveikatos sutrikdymo epizodai, todėl kvalifikacija keičiasi dėl kiekybinės padarinių išraiškos ir veika iš esmės gali atitikti kelias BK straipsniuose numatytas sudėtis[32].

Paskutinis veiksmų tapatumo elementas – *poelgių pavojingumo elementas.* „Nusikalstama veika gali būti laikoma tęstine ir tais atvejais, kai viena ar kelios atskiros veikos atitinka administracinio teisės pažeidimo (administracinio nusižengimo) požymius, tačiau jų visuma traktuotina kaip viena nusikalstama veika.“[33]

3. Vieninga tyčia (sumanymas)

Kitas tęstinės nusikalstamos veikos požymis – **vieninga tyčia ar sumanymas** – itin svarbus ir sukelia daug diskusijų. Jis jungia visus atskirus veiksmus, vadinamus epizodais, į vieną[34]. Tiek teorijoje, tiek praktikoje pabrėžiama išskirtinė šio požymio svarba, nes faktiškai vieninga kalti-

---

29 Piesliakas, *supra note*, 2: 144.

30 Girdenis, *supra note*, 4:41; Čekanavičiūtė, *supra note,* 3: 24; Trišinas, *supra note*, 19: 25.

31 Girdenis, *op. cit*., 42.

32 *Ibid*.

33 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga Nr. AB-44-1“; „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutartis Nr. 2K-307/2004“, Teisės gidas, https://www.teisesgidas.lt/lat.php?id=25344.

34 Trišinas, *supra note*, 19: 27; Čekanavičiūtė, *supra note*, 3: 35.

ninko tyčia ar sumanymas skiria pavienę tęstinę nusikalstamą veiką nuo jų daugeto – realiosios sutapties[35]. Todėl būtent vieninga kaltininko tyčia lemia veiksmų tęstinumą.

Kaip nustatoma vieninga tyčia? Skirtingai nuo objektyviųjų, tikrovėje pasireiškiančių požymių, kaltinamojo tyčia neturi materialios išraiškos, vieninga tyčia – tai subjektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis, todėl jį tinkamai įvertinti nėra paprasta. „Nustatant vieningą tyčią vertinamas ne tik kaltininko prisipažinimas padarius nusikalstamą veiką, bet ir, be kita ko, išsiaiškinama, kaip jis suvokė ir vertino savo daromų veiksmų pobūdį, kokios paskatos lėmė nusikalstamos veikos padarymą ir kokių padarinių šia veika buvo siekiama. Subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, be nurodytų aplinkybių, nustatomi atsižvelgiant ir į išorinius (objektyviuosius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, situaciją, kuriai esant šie veiksmai buvo padaryti ir pan.“[36]

LAT ir teismų praktika kaip tęstinės veikos požymį pripažįsta tik vieningą tyčią[37], bet O. Fedosiuk jau senokai pastebėjo, kad tęstinę nusikalstamą veiką tiksliau būtų sieti su vieninga kaltės forma, o ne vieninga tyčia[38]. Kai kurie baudžiamosios teisės mokslininkai pritaria tokiai pozicijai ir siūlo keisti vieningą tyčią kaip tęstinės nusikalstamos veikos požymį ir suformuluoti jį taip: *visas veikas turi sieti vieningas kaltės turinys*[39].

Norint geriau identifikuoti kaltės turinį tęstinėje nusikalstamoje veikoje, reikia išskirti esmines jos identifikavimo stadijas į punktus: *1) tyčios susiformavimo momentas*[40]; *2) asmens siekiamas rezultatas*[41].

Tyčios susiformavimo momentas. Kaip buvo minėta, pavienės tęstinės veikos ypatumas yra tas, kad dėl tam tikrų objektyvių požymių ji yra atliekama keliomis veikomis. Norint kvalifikuoti kaltinamojo asmens veiksmus kaip tęstinio pobūdžio, reikšmingas yra jo ketinimo suformavimo momentas visų veikų atžvilgiu. Pirmas klausimas, į kurį reikia atsakyti norit išsiaiškinti, ar asmuo veikė vieninga tyčia, – tyčios susiformavimo

35 Pakštaitis, *supra note*, 3: 126.

36 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga Nr. AB-44-1“.

37 Girdenis, *supra note*, 4: 48.

38 Oleg Fedosiuk, *Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas* (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas,2002), 156; Pakštaitis, *supra note*, 3, 127.

39 Girdenis, *supra note*, 4: 50.

40 Dienaitė, *supra note*, 14:17.

41 Trišinas, *supra note*, 19: 28.; Čekanavičiūtė, *supra note*, 3: 36.

momentas. Teismų praktikoje ir teorijoje nuomonės sutampa ir teigiama, kad sumanymas turi būti susiformavęs prieš pradedant realizuoti nusikalstamos veikos sudėtį arba vėliausiai sudėties realizavimo metu. Asmuo visus atskirus veiksmus suvokia kaip vientisą nusikalstamą veiką, kuri dėl tam tikru aplinkybių įgyvendinama ne iš karto, o per kelis etapus[42]. Tais atvejais, kai tyčia susiformuoja iš naujo, atlikus kiekvieną veiksmą, nusikalstama veika negali būti laikoma tęstine ir sudaro nusikalstamų veikų daugetą[43]. Pavyzdžiui, iš nuteistojo S. K. parodymų turinio galima daryti pagrįstą išvadą, kad jam tyčia įsibrauti į sodybą ir ten pavogti esančius daiktus susiformavo du kartus: pirmą kartą iš ryto, kai jis įsibrovė ir pagrobė CD grotuvą; išėjęs negalvojo vėl grįžti, bet praėjus tam tikram laikui tą pačią dieną jam vėl susiformavo tyčia įsibrauti į sodybą ir pavogti ten esančius daiktus: lempą ir virdulį[44]. Pažymėtina, kad esant spontaniškiems ir netikėtiems veiksmams, panaikinama tęstinės nusikalstamos veikos kvalifikavimo galimybė[45]. Teigiama, kad tęstiniai veikai būdinga sąveika su konkrečia faktine situacija, jos analizavimas ir planavimas: kokiu laiku bus padaromos veikos, kokias priemones ir įrankius telkiant[46]. Todėl spontaniški veiksmai negali būti laikomi tęstiniais, nes jie yra neapgalvoti ir galbūt nulemti tam tikrų objektyvių nuo kaltinamojo asmens nepriklausančių aplinkybių. Tačiau pagal formuojamą teismų praktiką sumanymo spontaniškumas nelaikytinas esmine kliūtimi pripažįstant nusikalstamos veikos tęstinumą. Pavyzdžiui, LAT perkvalifikavo trijų savarankiškų nusikalstamų veikų inkriminavimą pagal BK 178 str. 2 d. į vieną tęstinę nusikalstamą veiką akcentuodamas, kad „nagrinėjamoje byloje teismų pabrėžtas sumanymo atsiradimo spontaniškumas, tyčios apibrėžtumo dėl grobiamų įrankių rūšies ir vertės nebuvimas nelaikytini esmine kliūtimi pripažinti turtinio pobūdžio nusikalstamos veikos tęstinumą.[...] Be to, iš bylos aplinkybių neišplaukia patikima išvada, kad nuteistųjų tyčia kartoti nusikalstamus veiksmus susiformavo jau visiškai pabaigus vagystę, o ne jos darymo metu“[47]. Nors patys kaltinamieji teigė, kad „noras vogti kilo

---

42 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis Nr. 2K-258-677/2016“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/133868189029608/2K-258-677/2016.

43 Girdenis, *supra note*, 1: 31.

44 „Vilniaus apygardos teismo nuosprendis Nr. 1A-657-315/2018“.

45 Čekanavičiūtė, *supra note*, 3: 36.

46 Trišinas, *supra note*, 19: 28.

47 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis Nr. 2K-207-788/2021“, *supra note*, 22.

spontaniškai, kai pamatė [...] jog teritorija nėra saugoma, [...] nenorėjau aš antrą karta eiti, bet kažkodėl nuėjau“[48]. Vertinant pačios veikos padarymo būdą ir susiklosčiusias aplinkybes sunku teigti, kad nuteistieji jau turėjo susiformavusį sumanymą dėl kitų vagysčių. Kai kurie autoriai teigia, kad suminė tyčios susiformavimo reikšmė vertinant tęstinės nusikalstamos veikos egzistavimą yra antraeilė ir iš esmes nelemianti veikos tęstinumo[49], bet manytina, kad tyčios susiformavimo momentas yra svarbus, neatsiejamas ir būtinas vieningai tyčiai konstatuoti.

Asmens siekiamas rezultatas (tyčios apibrėžtumas). Vieninga tyčia tęstinėje nusikalstamoje veikoje pasireiškia asmens suvokimu, kad norimo rezultato nepavyks pasiekti viena veika, todėl ji yra realizuojama keliais veiksmai (epizodais). Kai kurie mokslininkai nagrinėja tokį klausimą: ar asmuo, nusprendęs nuolat užsiimti nusikalstama veika, realizuoti tam tikrą sudėtį, parodo, kad tolimesnės veikos turi būti vertinamos kaip pavienė nusikalstama veika?[50] Ar asmuo, prieš atlikdamas veiką, turi turėti išankstinį, suplanuotą ir tiksliai apibrėžtą siekį ar rezultatą?[51]

„Pagal LAT praktiką, pavienė tęstinė nusikalstama veika gali būti padaroma tiek esant apibrėžtai, tiek tiesioginei neapibrėžtai tyčiai.“[52] Nustačius bendrą kaltininko sumanymą grobti neapibrėžtos vertės turtą, tęstinė nusikalstama veika gali būti konstatuojama, bet vertinant kartu su kitomis aplinkybėmis, leidžiančiomis spręsti apie tęstinį veikos pobūdį[53], pakanka, kad asmuo tiesiog suvoktų, kad ir toliau darys tą patį[54]. Mokslinėje doktrinoje nėra vieningos pozicijos dėl kėsinimosi apibrėžtumo suvokimo kaltininko sąmonėje[55]. Pagal savo esmę tęstinė veika skiriasi nuo pastovių sistemingų vagysčių tuo, kad tęstinė nusikalstama veika turi tam tikrą planą ir tikslą panaudoti vogtas prekes reikšmingam rezultatui pasiekti[56]. Kokio nors tikslo, plano ar sumanymo nebuvimas, kaskart darant tą patį nusikaltimą, atmeta veikos kvalifikavimą kaip vienos tęstinės veikos[57]. Ta-

48 *Ibid*.
49 Trišinas, *supra note*, 19: 30.
50 Girdenis, *supra note*, 4: 46.
51 Čekanavičiūtė, *supra note*, 3: 37.
52 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. 2K-196-489/2021“, *supra note*, 15.
53 *Ibid*.
54 Pakštaitis, *supra note*, 3: 127.
55 Trišinas, *op. cit.*, 30.
56 Kalinina, *supra note*, 3: 315.
57 *Ibid*.

čiau, kai kurių mokslininkų nuomone, tęstinė nusikalstama veika gali būti padaroma ir neapibrėžta tyčia. Net jei asmuo suvokia, kad turi galimybę ilgą laiką daryti tą patį nusikaltimą ir neapibrėžia galutinio konkretaus rezultato. K. Trišinas nurodo kai kurių Rusijos mokslininkų pozicijas, kad tyčios apibrėžtumas nėra būtinas tęstinėje veikoje, bet pakanka ir asmens suvokimo, jog yra galimybė ilgą laiką daryti objektui poveikį[58]. Tyčios apibrėžtumo laipsnis pagal teismų praktiką paprastai nėra svarbus kriterijus vieningai tyčiai konstatuoti ir tęstinei veikai pripažinti. „Pavyzdžiui, kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012 nesukonkretintas sumanymas pagrobti kuo daugiau medienos vertintas kitų aplinkybių kontekste (vagystės buvo vykdomos susidarius tinkamai situacijai, vagystės tapo papildomu kaltininko pragyvenimo šaltiniu ir kt.) ir prieita prie išvados, kad buvo padaryta pavienė tęstinė nusikalstama veika“[59].

T. Girdenio nuomone, neapibrėžtos tyčios užsiimti nusikalstama veika nereikėtų laikyti tęstinės nusikalstamos veikos požymiu, todėl „vieninga tyčia, kaip tęstinės nusikalstamos veikos požymis, turi būti apibrėžta, numatant galutinį veikos rezultatą“[60].

4. Tiesioginė baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė

Paprastai vieno baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės ar šaltinio požymis pripažįstamas kaip detalizuojantis ir nurodantis, į ką yra nukreipti kaltinamojo asmens neteisėti poelgiai. Tęstinės nusikalstamos veikos požymių pritaikymas neretai gali priklausyti nuo pačios baudžiamosios bylos kategorijos. LAT apžvalgoje dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių nurodoma: „Veikos pripažinimas tęstine priklauso nuo rūšinių padarytos nusikalstamos veikos sudėties požymių, todėl atskirų kategorijų baudžiamosiose bylose gali būti atsižvelgta į skirtingas aplinkybes, patvirtinančias arba paneigiančias veikos tęstinumą“[61]. Nusikalstamos veikos kėsinimosi vertybė ir šaltinis teorijoje yra įvardijamas kaip poelgių rezultato požymis[62], kuris nurodo tiesioginį baudžiamojo įstatymo saugomą objektą. Esminis skirtumas yra

58 Trišinas, *supra note*, 19: 32.

59 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. 2K-196-489/2021“, *supra note*, 15.

60 Girdenis, *supra note*, 4: 47-48.

61 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugpjūčio 23 d. apžvalga Nr. AB-44-1“.

62 Trišinas, *op. cit,* 43.

tas, kad vartodami įstatymo saugomos vertybės sąvoką, mes nedetalizuojame, kam kyla žala, todėl „vieno šaltinio sąvoka“ susiaurina ir konkretizuoja tai, į ką yra nukreiptos nusikalstamos veikos.

Be abejo, svarbu suprasti, kokia yra „vieno šaltinio“ įtaka ir kiek to požymio nustatymas reikšmingas veikai kvalifikuoti. Dažniausiai vienas šaltinis taikomas nusikalstamose veikose nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams[63], bet reikėtų patikslinti, kad vietoj vieno šaltinio taip pat yra taikoma vieno nukentėjusiojo sąvoka[64] arba tas pats turto savininkas[65]. Teismų praktikoje yra nurodoma, kad tęstiniam svetimo turto grobimui keliamas reikalavimas – grobimas turi vykti iš vieno šaltinio[66]. Pavyzdžiui, I. G., veikdamas kartu su bendrininku A. Š., per dešimt minučių du kartus iš to paties angaro pagrobė tam pačiam savininkui priklausančius statybos įrankius[67]. Kelių savininkų buvimas šiuo atveju paneigtų tęstinės nusikalstamos veikos buvimą[68]. Tačiau teismų praktikoje dėl tęstinės nusikalstamos veikos nuosavybei bylose sprendžiant, ar vieno šaltinio požymis yra esminis pripažįstant vagystę tęstine, yra prieštaringa[69]. Kasacinis teismas teigia, kad „nustačius, kad asmuo, veikdamas bendra tyčia, per tam tikrą laikotarpį grobė svetimą turtą, paviene tęstine nusikalstama veika pripažinti kaltininko veiksmai tiek turtą grobiant iš vieno šaltinio (pvz., vienos parduotuvės), tiek jį grobiant iš kelių šaltinių (pvz., kelių skirtingų parduotuvių)“[70]. Manytina, kad vieno šaltinio požymis vagystės sudėtyje yra vienas iš esminių, galinčių lemti veikos tęstinumą, nes net ir konstatavus, kad kaltininko tyčia buvo susiformavusi visai nusikalstamai veikai, negalima kvalifikuoti visų veiksmų kaip tęstinių, kai vagystės vykdomos iš skirtingų šaltinių. Kaip pavyzdį galima pateikti veikas, kuriomis

63 Pakštaitis, *supra note*, 3: 128.

64 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis Nr. 2K-207-788/2021“, *supra note*, 22.

65 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 11 d. nutartis Nr. 2K-309/2013“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/55727270942687/2K-309/2013.

66 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis Nr. 2K-6-1073/2020“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/51741614419916/2K-6-1073/2020.

67 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 30 d. nutartis Nr. 2K-207-788/2021“, *op. cit*.

68 Girdenis, *supra note*, 4: 52.

69 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. 2K-196-489/2021“, *supra note*, 15.

70 *Ibid*.

grobiamas kuras iš degalinių. A. G per tris mėnesius atliko vienuolika veikų (kuro vagysčių) iš skirtingų degalinių[71]. Remdamiesi LAT suformuluota praktika nutartyje Nr. 2K-6-1073/2020, tęstiniam turto grobimui pripažinti keliamas vieno šaltinio reikalavimas. Taigi tokia veika turėtu būti kvalifikuojama kaip realioji sutaptis (pakartotinumas). Bet kitoje nutartyje LAT teikia prioritetą vieningai kaltininko tyčiai neatsižvelgiant į vieno šaltinio požymį[72]. Nepaisant to reikia pažymėti, kad veikų tęstinumas būdingas ne tik turtiniams nusikaltimams. Pagal savo esmę tęstinė nusikalstama veika gali būti bet koks tyčinis nusikaltimas, kurį kaltininkas sumanė iš anksto (pvz., asmuo sumanė nužudyti arba sutrikdyti sveikatą keliems asmenims skirtingu laiku)[73]. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad tokioms veikoms kaip apgaulingas apskaitos tvarkymas ar piktnaudžiavimas savaime būdingas tęstinumas[74]. Taigi, vertinant skirtingo pobūdžio nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus, būtina įvertinti veikai būdingą objektą ir pritaikyti tam tikrą rūšinį požymį.

Iš tikrųjų, vieno šaltinio požymis kai kuriais atvejais svarbus, bet nėra būtinas. „Sprendžiant turtinės nusikalstamos veikos tęstinumo / pakartotinumo klausimą, „to paties turto šaltinio“ kriterijus neturi būti absoliutinamas“[75]. Iš pirmo žvilgsnio toks aiškinimas gali sukelti neaiškumų, nes pagal teismų praktiką vagystė iš skirtingų šaltinių (iš skirtingų turto savininkų) jokiu būdu negali būti kvalifikuojama kaip tęstinė nusikalstama veika. Tačiau sukčiavimo baudžiamosiose bylose šaltinio kriterijus vertinamas kaip papildomas vieningą kaltinamojo sumanymą nurodantis požymis, todėl tesimų praktikoje, dažniausiai sukčiavimo bylose, galima susidurti su veikomis, kai yra keli nukentėjusieji. Pavyzdžiui, H. B. buvo kaltinamas tuo, kad norėdamas apgaule įgyti svetimo turto trimis sukčiavimo atvejais užvaldė skirtingų nukentėjusių asmenų pinigus, taigi turtinė žala buvo padaryta ne vienam asmeniui. Teismas pažymi, kad H. P. veiksmai kiekvienu atveju pasireiškė ieškant vis naujų asmenų, taip pat pagal byloje surinktus duomenis nėra pagrindo spręsti, kad darydamas vieną

---

71 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 2 d. nutartis Nr. 2K-211-788/2021“, *op. cit.*

72 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. nutartis Nr. 2K-196-489/2021“, *op. cit*.

73 Pakštaitis, *supra note*, 3: 128.

74 *Ibid*.

75 „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 2 d. nutartis Nr. 2K-192-788/2017“, eteismai.lt, žiūrėta 2022 m. kovo 28 d., https://eteismai.lt/byla/76951677249489/2K-192-788/2017.

nusikaltimą H. P. jau turėjo sumanymą veikti nusikalstamai kito konkretaus nukentėjusiojo atžvilgiu, todėl šiuo atveju asmens veiksmai vertinami kaip sutaptis[76]. Iš pateiktos teismo argumentacijos galima padaryti išvadą, kad vieno nukentėjusiojo (vieno šaltinio) kriterijus papildomai tik nurodo asmens tyčios apibrėžtumą. Šiuo atveju, jeigu kaltinamojo asmens sumanymas atlikti sukčiavimą prieš konkrečiai tris asmenis būtų nustatytas prieš padedant daryti pirmą veiką, visus veiksmus galima būtų vertinti kaip tęstinio pobūdžio.

Įvertinus teismų praktiką ir baudžiamosios teisės teoriją galima prieiti prie išvados, kad vieningos nuomonės dėl vieno šaltinio kaip tęstinės nusikalstamos veikos požymio nėra ir jo taikymas išimtinai priklauso nuo bylų kategorijos, nes skirtingose bylose šaltinio požymis yra vertinamas skirtingai.

Išvados

Pagal savo esmę tęstinė nusikalstama veika susideda bent iš dviejų nusikalstamų veikų. Tai tam tikrais atvejais gali sukelti sunkumų atribojat ją nuo nusikalstamų veikų daugeto. Tęstinės nusikalstamos veikos sampratos ir požymių analizė – veiksmų tapatumo, vieningos tyčios ir tiesioginės baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės – leidžia suprasti esminius atribojimo kriterijus nuo nusikalstamų veikų daugeto, ypač nuo realiosios baudžiamosios sudėties.

Esminiu kriterijumi, į kurį atsižvelgiama pripažįstant veiką tęstine, laikoma vieninga kaltininko tyčia. Tiek teorijoje, tiek praktikoje nurodoma, kad vieninga kaltininko tyčia lemia veikos tęstinumą. Norint tinkamai kvalifikuoti asmens padarytus veiksmus, būtina atsižvelgti į tyčios susiformavimo momentą. Be to, svarbu nustatyti tyčios apibrėžtumą, nes norint nustatyti vieningą tyčią kaltinamasis turi numatyti minimaliai apibrėžtą rezultatą.

Kai kurie autoriai teigia, kad suminė tyčios susiformavimo reikšmė vertinant tęstinės nusikalstamos veikos egzistavimą yra antraeilė ir iš esmes nelemianti veikos tęstinumo. Nepaisant to, manytina, kad tyčios susiformavimo momentas yra svarbus, neatsiejamas ir būtinas vieningai tyčiai konstatuoti.

---

[76] „Panevėžio apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 20 d. nutartis Nr. 1A-150-768/2021“.

Tyčios apibrėžtumo kriterijus nustatant vieningą kaltinamojo tyčią teismų praktikoje ir doktrinoje vertinamas nevienareikšmiškai. Pagal LAT praktiką pavienė tęstinė nusikalstama veika gali būti padaroma tiek esant apibrėžtai, tiek tiesioginei neapibrėžtai tyčiai. Tačiau kai kurių mokslininkų nuomone, vieninga tyčia turi būti apibrėžta numatant galutinį veikos rezultatą.

Lietuvos teismų praktikoje skirtingų kategorijų baudžiamosiose bylose veikos tęstinumas gali būti konkretizuojamas rūšiniais arba papildomais tęstinės nusikalstamos veikos požymiais. Neretai yra išskiriamas tam tikro laiko požymis arba tiesioginės baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės požymis, kurie, atsižvelgiant į faktines bylos aplinkybes, gali būti laikomi lemiamais, bet vis dėlto pirmumas visais atvejais yra teikiamas vieningos tyčios buvimui.

The concept of continuous criminal conduct in single complex offences

Emil Oberlian
Mykolas Romeris University

Summary. The analysis of complex single offences places special value on continuous criminal conduct and its elements, as it helps to delimit a single act from multiple offences. The proper interpretation and application of the features in certain categories of cases presupposes the correct qualification of the offense. Criminal offenses often contain many separate acts that could theoretically constitute as multitude of criminal acts. Case law review shows that Lithuanian courts often encounter ongoing criminal offenses, and that in some cases qualification is problematic. The concept of continuous crime and the interpretation and application of its features is a relevant topic in the doctrine of criminal law; therefore, evaluating opinions and scientific discussion based on the case law of the Republic of Lithuania and scholars, the author presents the concept of continuous crime. The objects of this research are the features that distinguish the continuous criminal act from the coincidence of criminal acts; at the same time, the author evaluates the importance of the characteristic features in specifying the continuity of the act. The aim of this analysis is to reveal the features of the continuous criminal offense formed in the case law of Lithuanian courts and the theory of criminal law that coincides with the real one in assessing actual situations in criminal offenses against property.

Keywords: continuous criminal conduct, coincidence of criminal acts, single offence, sameness of criminal acts, unanimous purpose, unanimous object, unanimous source.